

C **MOCCA Over Cultuureducatie** is een uitgave van Mocca t.b.v. PO- & VO scholen/schoolbesturen
THEMA: DIRECTEUREN AAN HET WOORD

Een inspiratiebijeenkomst haalt je even uit de dagelijkse werkdruk. Het geeft de gelegenheid ervaringen uit te wisselen, inspiratie op te doen en met nieuwe energie weer aan het werk te gaan. Na een eerste bijeenkomst van Mocca

voor directeuren van basisscholen volgde vorige week een Mocca inspiratiebijeenkomst voor directeuren in het voortgezet onderwijs. Met uitzicht op de Hortus in herfstkleuren spraken twintig schooldirecteuren met elkaar over cultuur op hun school. Om deze uitwisseling in te leiden, waren twee genodigden als spreker gevraagd.

Teun Abbenhuis sprak vanuit zijn ervaring als oud-rector van een cultuurprofielschool én directeur van de Stichting Onderwijs = Kunst in Eindhoven. Sandra van Rijnbach, rector van het Gerrit van der Veen College, vertelde over wat cultuur in een school kan betekenen.

Maar cultuur moet je ook beleven. Na een korte act met een dj, een vioolspeler en een breakdancer, gaf Mocca de aanwezigen ook nog wat inspiratie mee naar huis in de vorm van de dvd *Magisch moment* van Teun Abbenhuis.

Schooldirecteuren zijn van groot belang bij het bepalen van cultuurbeleving en cultuureducatiebeleid. Deze nieuwsbrief is dan ook gewijd aan de vele schooldirecteuren die hiervoor oplossingen zoeken en vinden.

Peggy Brandon
 Directeur Mocca

AGENDA EN DEADLINES

- **20 november 2008:** bijeenkomst cultuurcoördinatoren PO-scholen in Oud-Zuid
- **1 december 2008:** spreekuur Plus-regeling Cultuureducatie Amsterdams Fonds voor de Kunst
- **22 januari 2009:** netwerkbijeenkomst (V)SO
- **31 januari 2009:** deadline inschrijving filmwedstrijd PO en VO (www.exposeyourtalent.nl)

DATUMWIJZIGING: MOCCA CULTUUREDUCATIEDAG IN

AMSTERDAM OP 8 APRIL 2009!

De jaarlijkse Cultuureducatedag in Amsterdam die Mocca voor scholen en aanbieders organiseert, wordt dit schooljaar op woensdag **8 april 2009** gehouden (in plaats van 1 april).

Noteer deze nieuwe datum alvast in je agenda!

Voor dit themanummer van de nieuwsbrief hebben we zeven (adjunct)directeuren van scholen geïnterviewd over de plaats van kunst en cultuur in hun eigen leven en op hun scholen. Verder spraken we met vertegenwoordigers van twee musea over de plaats van educatie in hun instellingen.

- Annemies Broekgaarden, hoofd Tropenmuseum Junior
 - Wiebe Brouwer, rector Montessori Lyceum Amsterdam

- Bram Burger, adjunct-directeur Zuiderlicht College
 - Astrid Hooyberg, directeur Oscar Carréschool
 - Anneke de Jong, adjunct-directeur OBS De Piramide
 - Judikje Kiers, directeur Museum Ons' Lieve Heer op Solder
 - Sandra van Rijnbach, rector Gerrit van der Veen College
 - Chris Tetteroo, directeur A.G. Bell College
 - Ton van Vlijmen, directeur Piet Heinschool

LIEFDE VOOR DE KUNST IS BESMETTELIJK

Leerling Zuiderlicht College
 Inzet: Bram Burger, adjunct-directeur Zuiderlicht College

Het is al lang bekend dat als een leraar zelf affiniteit heeft met kunst en cultuur, de kans groot is dat hij die zal overbrengen op zijn leerlingen. Geldt dat ook voor de directeur? Mocca was nieuwsgierig en ging op bezoek bij (adjunct)directeuren van scholen die kunst en cultuur hoog in het vaandel hebben staan.

“Wat is de rol van kunst en cultuur in uw eigen leven?” Al meteen als we deze vraag hebben gesteld, is het raak: de directeuren beginnen geanimeerd te vertellen over hun passie.

Astrid Hooyberg, directeur van kunstmagneetschool Oscar Carré, is zelf muzikant. Ze heeft klassieke zangles gevolgd van haar 16e tot haar 23e, zong in musicals en operettes en heeft lang opgetreden in een semiprofessioneel gezelschap. Het is dan ook geen wonder dat muziek en dans, naast beeldende vorming, een prominente plaats op haar school innemen. “Met muziek bedoel ik zingen. Daar genieten de kinderen het meest van.” Astrid vertelt dat ze bezig is haar droomschool te creëren, de school waar zij zelf als kind graag op had gezeten.

Ook Bram Burger, adjunct-directeur van het Zuiderlicht en voormalige gymdocent, heeft een bijzondere band met bewegen, dans en theater. Net als de leerlingen op zijn school blonk hij vroeger niet uit in het leren; maar bewegen, dat kon hij wel –

en zijn leerlingen ook! Naast zijn baan op school, runt hij samen met zijn vrouw een organisatie die theaterworkshops op scholen verzorgt rondom thema's als pesten. “Theater is een prachtig middel om dingen helder te maken.” In de nieuw- en verbouwplannen van de school worden liefst twee theaterzalen gecreëerd, één in iedere vestiging. Toneel is de passie van Chris Tetteroo, directeur van het A.G. Bell College. Hij is voorzitter van het amateurgezelschap ‘Cultuur verheft’, waar hij ook speelt en regisseert. Op zijn school voor slechthorende leerlingen en jongeren met spraakbelemmeringen is een bezoek aan de voorstellingen in De Krakeling altijd een succes, omdat ze daar bereid zijn om zich aan te passen

**“Van zingen
 genieten
 kinderen
 het meest”**

door bijvoorbeeld een tolk in te zetten. Het begint een beetje voorspelbaar te worden, want ook de nieuwe directeur van de Piet Heinschool, Ton van Vlijmen, heeft een theaterachtergrond. Als student politicologie raakte hij verzeild in het politiek geëngageerd theater. Hij heeft veel optredens gedaan bij acties van de kraakbeweging en bij demonstraties tegen kernwapens. Later leidde hij een afdeling van de Theaterschool in Utrecht.

Clare McGrath

C

DE KRACHT VAN CULTUUREDUCATIE

Versterkt cultuureducatie het regulier onderwijs of kost het vooral leertijd? Wij spraken een aantal directeuren die vinden dat cultuureducatie het reguliere onderwijs kan versterken en verlevendigen.

Astrid Hooyberg, directeur van basisschool Oscar Carré, heeft professionele kunstdocenten aangesteld. Zij kunnen de talenten van de kinderen aanboren, en hun programma sluit aan bij de thema's die in de reguliere lessen worden behandeld. De leeromgeving verrijkt en de creatieve sfeer stimuleert de kinderen om naar school te gaan. Creativiteit, in de zin van niet star zijn, goed kijken, luisteren, meebewegen en aanpassen, is niet alleen voor de kinderen, maar ook voor de directeur zelf essentieel voor goed onderwijs.

Leerling Gerrit van der Veen College

Ook Sandra van Rijnbach, rector van het Gerrit van der Veen College draagt de kunstvakken een warm hart toe. Een aantal leerlingen heeft de mogelijkheid om vooropleidingen te volgen voor de hbo-opleiding dans van Lucia Marthas, de Dansacademie van de Amsterdamse Hogeschool of het Conservatorium. Roosters worden hiervoor speciaal aangepast.

Leerlingen kiezen soms speciaal

voor het Gerrit van der Veen vanwege deze mogelijkheid. Verder benadrukt Sandra dat er een andere houding bij kinderen ontstaat door veel met kunst bezig te zijn. Ze moeten zich openstellen om met de dramales mee te kunnen doen. Een buitenstaander die een pestproject op school kwam geven, zei onlangs dat het hem opviel dat de kinderen opener waren dan op andere scholen: ze zijn minder uniform, meer zichzelf. In het primair onderwijs is het vaak zinvol om de culturele vakken aan te laten sluiten bij de reguliere vakken taal, rekenen of wereldoriëntatie. Op OBS De Piramide bekijkt de leerkracht in de klas zelf welke projecten de lessen kunnen versterken. De

culturele vakken dragen bij aan een rijke leeromgeving en worden geïntegreerd aangeboden. Adjunct-directeur Anneke de Jong ziet haar rol vooral als inspirator op enige afstand.

Anneke de Jong, adjunct-directeur OBS De Piramide

Leerlingen zijn meer zichzelf

Ton van Vlijmen, directeur van de basisschool Piet Hein, zet sterk in op de emancipatie en de empowerment van kinderen door middel van kunst en cultuur. Bij

drama worden bijvoorbeeld alledaagse gebeurtenissen uitgespeeld om ervaringen op te doen en gedrag te kunnen oefenen. Het lijkt een beetje op de sociale vaardigheidstrainingen uit de methode 'Leefstijl', maar er wordt wel degelijk aandacht besteed aan de techniek van toneelspelen. Overigens doen de ouders, grootouders - en de directeur zelf soms ook - mee aan de verschillende rollenspellen.

Thijs van der Vossen

Ton van Vlijmen, directeur Piet Heinschool

C

DIRECTEUREN KOESTEREN TALENT

Het is een van belangrijkste taken van een directeur om het team te motiveren, te stimuleren en te inspireren. De directeuren met wie wij hebben gesproken, raakten enthousiast als ze vertelden over de inzet van hun leerkrachten voor kunst en cultuur.

De Piramide

Directeuren vertellen over de onverwachte talenten die naar boven komen, het gevoel van saamhorigheid als er een groot vakoverstijgend of schoolbreed project wordt ondernomen. Maar hoe zorgt een directeur ervoor dat er breed draagvlak is? Hoe betreft hij het team en de ouders erbij?

Voor De Piramide, een

basisschool in Noord, is het afscheid van groep 8 de gelegenheid om niet alleen alle leerlingen, maar ook alle leerkrachten en ouders bij een kunstproject te betrekken. Vorig jaar werkten twee aanbieders, *Voeten aan de Grond* en *Huis aan de Amstel*, wekenlang samen met de school aan een voorstelling met groep 8; daarnaast ontplooiden ze multidisciplinaire activiteiten in alle overige groepen. Het resultaat was een grote presentatie voor ouders: de hele school bruiste. Al tijdens een eerder project werd de oorspronkelijke argwaan van ouders tegenover culturele activiteiten overwonnen door workshops voor de ouders te organiseren.

Chris Tetteroo van het A.G. Bell College adviseert om het enthousiasme en de talenten van de eigen docenten in te zetten. "Kijk eens naar de interesses van collega's." Veel docenten op zijn school hebben een creatieve achtergrond. "Het zijn vaak de activiteiten waarin een docent zich van een andere kant laat zien, die iedereen zich uit zijn eigen schooltijd het beste herinnert."

Maar met alleen de welwillendheid van docenten red je het niet. Op de school van Tetteroo schrijft een cultuurwerkgroep het beleid, en er is een ervaren cultuurcoördinator met extra

Poster Broedplaats Montessori Lyceum Amsterdam

"Het begint met goede vakdocenten"

uren om contacten met aanbieders te onderhouden, netwerken te bezoeken en uitvoerende zaken te regelen.

Wiebe Brouwer, rector Montessori Lyceum Amsterdam

"Verankering van kunst en cultuur op school begint met goede vakdocenten", zegt Wiebe Brouwer, rector van het Montessori Lyceum Amsterdam. Ook de cultuurcoördinator speelt een sleutelrol en wordt goed gefaciliteerd met voldoende uren. Op het Montessori Lyceum nemen kunst en cultuur van oudsher een belangrijke plek in. Docenten en ouders zijn altijd erg betrokken bij

kunst en cultuur, maar nu is de school een stapje verder gegaan. In het kader van het project *Broedplaatsen* worden oud-leerlingen naar school teruggehaald om workshops te geven aan leerlingen en gezamenlijk te exposeren. Mance Post, oud-leerling en illustratrice, heeft door haar manier van doen en vertellen de leerlingen meteen geraakt.

Clare McGrath

C

MUSEA MET EEN MISSIE

Het Tropenmuseum Junior, een aparte afdeling van het Tropenmuseum, wijdt zich al 33 jaar volledig aan educatie. Bij Ons' Lieve Heer op Solder staat educatie nog in de kinderschoenen.

Judikje Kiers, directeur van Ons' Lieve Heer op Solder, een zeventiende-eeuwse schuilkerk op de Wallen, komt uit een onderwijzersfamilie. Haar vader was directeur van een basisschool en ze is opgegroeid in dienstwoningen, altijd naast de school. Voeg daarbij haar jarenlange ervaring als educatief medewerker voor het Rijksmuseum, en het is niet verwonderlijk dat zij educatie belangrijk vindt.

Het oude monument is echter te klein en te kwetsbaar om grote schoolklassen met regelmaat te ontvangen. Toen er eenmaal plannen waren om het museum uit te breiden, zag Judikje haar kans schoon om educatie een prominente plaats te geven. Naast het bestaande museum komt nieuwbouw met daarin een centrale ruimte op de eerste verdieping voor onderwijs. Educatie krijgt hiermee – letterlijk – de centrale plek die het verdient.

Op dit moment is het museum bezig om educatieve projecten samen met scholen te ontwikkelen. Alles is in de experimentele fase en gericht op de toekomst. De educatieprojecten koppelen historische thema's aan de actualiteit en kunnen een rol spelen in de discussie rondom verdraagzaamheid. Ook wordt een koppeling gelegd met de Nederlandse en de Amsterdamse canon.

De geschiedenis van educatie in het Tropenmuseum voert terug naar het begin van de vorige eeuw. De presentatie die prinses Wilhelmina op school hield, is nog in het bezit van het museum. De jaren zeventig vormden een hoogtepunt van educatie. De afdeling bestond uit drie eenheden: een buitendienst die leskisten en reizende tentoonstellingen maakte, een dienst die programma's maakte voor schoolbezoeken aan het Tropenmuseum, en het in 1975 geopende Tropenmuseum Junior (TMJ). Als hoofd van het TMJ zit Annemies Broekgaarden in het managementteam van het Tropenmuseum, waar educatie sterk

Ons' Lieve Heer op Solder

verankerd is. Bijzonder aan TMJ is dat educatie de hoofdtaak is. Educatieve projecten worden niet achteraf bedacht rondom bestaande tentoonstellingen, nee: educatie en tentoonstelling vormen een eenheid.

De grootte van de afdeling is bijzonder. Met zeven vaste educatieve medewerkers die gemiddeld 32 uur per week werken, is de afdeling in staat om veel scholen te bereiken. De huidige tentoonstelling Ster in de stad is de best bezochte ooit en werd door bezoekers gewaardeerd met gemiddeld een 9!

Clare McGrath

MOCCA NIEUWSFLITS

Versterking cultuureducatie automatisch toegekend

Tot en met het schooljaar 2010-2011 blijven scholen voor primair onderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs een bedrag van 10,90 euro per leerling ontvangen voor cultuureducatie.

Het is niet langer nodig om een aanvraag in te dienen om deze subsidie te ontvangen. De subsidie wordt automatisch toegekend aan de besturen van alle scholen. De regeling wordt gefinancierd op basis van het aantal leerlingen van een school. Het gewicht van een leerling speelt geen rol bij de verdeling van de middelen.

De toekenning van deze subsidie stelt alle PO- en (V)SO-scholen in staat, hun visie te bepalen op de functie van cultuureducatie in het lesprogramma.

Meer informatie: www.cfi.nl/public/websitcfi/. Kijk onder *Nieuwsarchief* naar de Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs 2008-2011

Leerling Montessori Lyceum Amsterdam

Indiendata aanvragen subsidies Amsterdams Fonds voor de Kunst afgeschaft

Scholen en aanbieders die aanspraak willen maken op de Plusregeling Cultuureducatie kunnen vanaf februari 2009 op elk gewenst moment een aanvraag indienen bij het Amsterdams Fonds voor de Kunst. Vroeger was dit vier keer per jaar voor grotere aanvragen. Hoe lang het duurt voordat u hoort of uw aanvraag gehonoreerd wordt, is afhankelijk van de grootte van het bedrag.

Voor kleinschalige aanvragen (tot 3.000 euro op een totale begroting van 6.000 euro) geldt nog steeds dat u bij schriftelijke aanvragen binnen een maand bericht krijgt, en bij aanvragen via het spreekuur zelfs binnen een dag. Bij grotere aanvragen krijgt u binnen drie maanden bericht.

De nieuwe regelingen en formulieren zijn vanaf 1 december beschikbaar op de website www.afk.nl.

Speeddaten op (V)SO bijeenkomst 9 oktober

Het was een drukke boel op 9 oktober in het kleuterlokaal van SBO de Hasselbraam. Veertien leraren van scholen voor speciaal onderwijs en tien kunstenaars/educatief medewerkers van culturele instellingen hebben in razend tempo met elkaar gespeeedatet. Hoewel de tijd te kort was voor een diepgaand gesprek, vonden de scholen het nuttig dat aanbieders nu een gezicht kregen. Iemand in levenden lijve horen praten over een project is veel sprekender dan een tekst lezen in een folder of op een website.

In het plenaire gedeelte discussieerden de deelnemers over wat "speciaal" is aan het speciaal onderwijs en over de beperkingen en mogelijkheden. De kernvraag blijft: hoe moet je de kennis die de scholen hebben, overbrengen op de aanbieders.

MOCCA NIEUWSFLITS (vervolg)

In de komende bijeenkomsten gaan wij verder met deze vraag. De eerstvolgende bijeenkomst is op donderdag 22 januari, 16.00 - 18.00 uur. De locatie wordt later bekendgemaakt.

Bijeenkomst met aanbieders op 5 november over kwaliteitscriteria

Van alle kanten rijst de vraag naar een kwaliteitsnorm voor het cultuur-educatief aanbod. Mocca wil haar neutrale houding bewaken, doet geen uitspraken over wat wel of niet goed is en biedt een plek op de website voor alle culturele instellingen en kunstenaars die aanbod maken voor het onderwijs. Tegelijkertijd erkennen we dat de scholen steun willen bij het zoeken naar passend aanbod. Hoe weten ze of een project goed is voor hun school?

In gesprekken met de scholen zijn we al langer bezig met deze vraag. Op 5 november is voor het eerst een groep aanbieders bij elkaar gekomen om zich samen met Mocca over de vraag naar kwaliteitscriteria en een kwaliteitsbeoordeling te buigen.

Wat is kwaliteit? Wat zijn de kenmerken van een geslaagd project? Hoe moet het aanbod beoordeeld worden? In welk vorm? Sterren? Cijfers? Recensies? Wat zijn de voor- en nadelen van de beoordelingsvormen?

Deze vruchtbare bijeenkomst krijgt zeker een vervolg.

Leerling Montessori Lyceum Amsterdam

Kunstmagneet- en kunstprofiel scholen kwamen bijeen op 29 oktober

Mocca heeft de afgelopen twee jaar bijeenkomsten met de zes Amsterdamse kunstmagneetscholen georganiseerd. Er was behoefte om de groep uit te breiden met een groep PO-scholen die zichzelf zien als scholen met een kunstprofiel.

29 oktober kwamen twaalf scholen met een kunstprofiel in de Pieter Jelles Troelstraschool bijeen. Directeuren en cultuurcoördinatoren wisselden van gedachten over de manier waarop de scholen met elkaar in contact willen blijven en welke onderwerpen voor hen interessant zijn. Een van de onderwerpen die alle scholen interessant vonden, was de manier waarop je cultuureducatie in het reguliere schoolprogramma kunt integreren.

Mocca gaat verder met het organiseren van bijeenkomsten voor scholen met een kunstprofiel.

Mocht u belangstelling hebben, dan kunt u zich aanmelden bij Nicolette Talboom

(ntalboom@mocca-amsterdam.nl) of Thijs van der Vossen (tvandervossen@mocca-amsterdam.nl). Datum en plaats worden later bekendgemaakt.

